

(Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2007)
ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΩ ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ...

Η ανανέωση της βιβλιοθήκης στην αρχή της σχολικής χρονιάς με προσθήκη καινούριων βιβλίων που αγόρασαν τα παιδιά στα πλαίσια ενός project με τίτλο «Τι θα κάνουμε για να φέρουμε καινούρια βιβλία στη βιβλιοθήκη», στάθηκε η αφορμή για μια θεματική προσέγγιση σχετικά με τα συναισθήματα. Η επιλογή του θέματος «Αναγνωρίζω τα συναισθήματα» έγινε συνειδητά από τις νηπιαγωγούς της τάξης με στόχο την ανάπτυξη ενός προγράμματος που να προωθεί την κοινωνική και συναισθηματική εξέλιξη των παιδιών εστιάζοντας στην ανάπτυξη δεξιοτήτων απαραίτητων σε όλες τις ανθρώπινες σχέσεις. Τέτοιες δεξιότητες είναι:

- Η ικανότητα αντίληψης, κατονομασίας, έκφρασης και χειρισμού των συναισθημάτων
- Η ενσυναίσθηση (κατανόηση των συναισθημάτων και των απόψεων του άλλου, σεβασμός των διαφορών στον τρόπο που οι άνθρωποι αισθάνονται για κάποια πράγματα)
- Η προσεκτική ακρόαση του άλλου
- Η ικανότητα εξεύρεσης τρόπων επίλυσης συγκρούσεων και προβλημάτων
- Η συνεργασία
- Η προσωπική υπευθυνότητα και εκπλήρωση υποχρεώσεων

Η πορεία που ακολουθήσαμε:

• Όλα ξεκίνησαν με την ανάγνωση ενός από τα καινούρια βιβλία με τίτλο «Ο Φεγγαροσκεπαστής» (Eric Ruybaret, εκδ. Αίσωπος). Αφού εντοπίσαμε τα στοιχεία του βιβλίου (τίτλο, συγγραφέα, εικονογράφο) προχωρήσαμε σε υποθέσεις σχετικά με την πλοκή της ιστορίας. Αρχικά, το ενδιαφέρον των παιδιών για το φεγγάρι, το κεντρικό στοιχείο του βιβλίου, μας ανάγκασε να σταθούμε σε αυτό το θέμα παρόλο που δεν είχε καμία σχέση με τους αρχικούς μας στόχους. Μέσα από συζήτηση, ανταλλαγή προσωπικών απόψεων και ιδεών για το φεγγάρι διαφάνηκαν βασικά σημεία αντιγνωμίας από τα οποία προέκυψαν ερωτήματα προς διερεύνηση:

- ? Πώς είναι το φεγγάρι; Ολόκληρο, μισό ή και τα δύο; Τι χρώμα έχει;
- ? Άραγε υπάρχουν πολλά φεγγάρια;
- ? Κάθε χώρα έχει το δικό της φεγγάρι;
- ? Τι γίνεται το φεγγάρι όταν φεύγει; Πού πάει;
- ? Πώς φεύγει; Κινείται; Πώς κινείται;
- ? Τελικά τι είναι το φεγγάρι;

Απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα αναζητήθηκαν σε έντυπο υλικό (βιβλία, εγκυκλοπαίδειες) καθώς και μέσα από τον πειραματισμό και την παρατήρηση. Δόθηκαν ευκαιρίες στα παιδιά να βιώσουν με το σώμα και να σχηματίσουν ολόκληρο και μισό φεγγάρι, να εκφράσουν με τρόπο δημιουργικό τις σκέψεις και τις ιδέες τους μέσα από τη ζωγραφική και την κατασκευή με πηλό. Επίσης, επεξεργαστήκαμε τη λέξη φεγγάρι, βρήκαμε λέξεις που ομοιοκαταληκτούν (σαλιγκάρι, πιθάρι, ζάρι, μανιτάρι) παίξαμε με αυτές, συγκρίναμε τη γραφή, εντοπίσαμε και υπογραμμίσαμε τα κοινά γράμματα στο τέλος των λέξεων.

Αφού ολοκληρώσαμε την εργασία με το φεγγάρι, προχωρήσαμε σε δεύτερη ανάγνωση του βιβλίου στοχεύοντας αυτή τη φορά στην αναγνώριση και ερμηνεία των συναισθημάτων των ηρώων (χαρά, λύπη, θυμός, φόβος). Προσπαθήσαμε να αναγνωρίσουμε τα συναισθήματα που ένιωθαν οι ήρωες σε κάθε σκηνή της ιστορίας, να τα ερμηνεύσουμε και να τα αιτιολογήσουμε, να παρατηρήσουμε και να περιγράψουμε τις εκφράσεις και τη στάση του σώματος μέσω των οποίων

εκφράζονταν αυτά τα συναισθήματα. Επίσης, δόθηκαν ευκαιρίες στα παιδιά να προσεγγίσουν τα συναισθήματα των ηρώων με τρόπο βιωματικό. Προχωρήσαμε σε εμπύχωση της ιστορίας (φωτογρ.1) και παίξαμε παντομίμα φτιάχνοντας κάρτες με φωτοαντίγραφα εικόνων από το βιβλίο (φωτογρ.2). Τέλος, τους εισάγαμε σε μία υποθετική συνθήκη «Αν ήμουν ήρωας της ιστορίας, ποιος θα ήμουν;» και ζητήσαμε να το αναπαραστήσουν μέσα από τη ζωγραφική. Προκειμένου να δώσουμε ευρύτερη διάσταση στην εργασία μας αυτή με τα συναισθήματα και να στραφούμε σε πιο προσωπικό επίπεδο, προχωρήσαμε σε αυτοσχέδιες ιστορίες που παίξαμε στο κουκλοθέατρο και πήγαζαν από τις εμπειρίες και τα βιώματα της καθημερινότητας των παιδιών. Στα πλαίσια αυτού του παιχνιδιού κατασκευάσαμε κάρτες που αναπαριστούσαν συναισθήματα σε πρόσωπα, με ποικιλία σε τρόπους έκφρασης κάθε συναισθήματος (3 διαφορετικοί τρόποι έκφρασης). Με τρόπο παιγνιώδη παρατηρήσαμε τις κάρτες, περιγράψαμε τα στοιχεία που μας βοηθούσαν να καταλάβουμε το συναίσθημα που κάθε πρόσωπο εξέφραζε (σχήμα φρυδιών, ματιών και στόματος) και μιμηθήκαμε την έκφραση που απεικόνιζαν τα πρόσωπα στις κάρτες. Φτιάχνοντας πολλά φωτοαντίγραφα αυτών των καρτών κατασκευάσαμε ένα επιτραπέζιο παιχνίδι μεθοδολογίας και ένα φύλλο εργασίας. Επίσης, ομαδοποιήσαμε τις εκφράσεις αυτές ανάλογα με το συναίσθημα που εξέφραζαν (φωτογρ.3,4) και κατασκευάσαμε πίνακες αναφοράς. Τους πίνακες αυτούς τους συμπληρώσαμε γράφοντας τη λέξη που αντιστοιχούσε σε κάθε συναίσθημα και προσωπικές καταστάσεις στις οποίες κάθε παιδί ένιωθε ανάλογα (φωτογρ.5). Για παράδειγμα:

«Πότε νιώθω χαρούμενος;»

- Είμαι χαρούμενη όταν παίζω με τη μαμά και το μπαμπά.
- Χαίρομαι όταν πηγαίνω βόλτα.

«Πότε νιώθω λύπη;»

- Όταν η μαμά δεν με πηγαίνει βόλτα είμαι στενοχωρημένη.
- Όταν ο μπαμπάς και η μαμά δεν μου κάνουν τη χάρη.

«Πότε είμαι θυμωμένος;»

- Είμαι θυμωμένη όταν η μαμά δε με αφήνει να βάλω το ρούχο που θέλω.
- Θυμώνω όταν μου φωνάζει η μαμά που δεν μαζεύω τα παιχνίδια μου.

«Πότε νιώθω φόβο;»

- Όταν η αδερφή μου φοράει μια κουβέρτα στο κεφάλι της και κάνει το φάντασμα και με τρομάζει.
- Όταν βλέπω κάτι κακό στον ύπνο μου.

• Φτάνοντας σε αυτό το σημείο και έπειτα από όλη αυτή την επεξεργασία των συναισθημάτων, καταλάβαμε ότι τα παιδιά συναντούσαν μεγάλη δυσκολία στο να αναγνωρίσουν και να λεκτικοποιήσουν το συναίσθημα του φόβου. Ως απάντηση σε αυτή τους τη δυσκολία εισάγαμε ένα άλλο βιβλίο που διαπραγματεύεται αυτό ακριβώς το ζήτημα και έχει τίτλο «Το αγόρι και το ονειροσέντονο» (Jenny Coralek, εκδ. Πτοταμός).

Η ανάγνωση του τίτλου του βιβλίου και η προσπάθεια ερμηνείας της λέξης «ονειροσέντονο» προκάλεσε ένα χείμαρρο ιδεών σχετικά με τα όνειρα. Στη συζήτηση που ακολούθησε, μιλήσαμε κυρίως για τα παρακάτω:

- Τι είναι το όνειρο;
- Πότε βλέπουμε όνειρα;
- Τι γίνονται τα όνειρα όταν ξυπνάμε;
- Μπορεί κάποιος άλλος να δει τα όνειρά μας;
- Θυμόμαστε όλα τα όνειρα που έχουμε δει;
- Τι μπορούμε να κάνουμε για να τα θυμόμαστε;

Ακολούθησε η ανάγνωση του βιβλίου (φωτογρ.6) με παροτρύνσεις για σχηματισμό υποθέσεων σχετικά με την πλοκή της ιστορίας, παρεμβάσεις για παρατηρήσεις, ερμηνείες και σχόλια σε ό,τι αφορά τη δράση του ήρωα και τις προσπάθειές του να ξεπεράσει τους φόβους του. Προκειμένου τα παιδιά να κατανοήσουν καλύτερα το συναισθηματικό κόσμο του ήρωα, προχωρήσαμε σε εμπύχωση της ιστορίας, χρησιμοποιώντας πανιά-σεντόνια ως μεταβατικά αντικείμενα για να δημιουργήσουμε μια ζωντανή παραμυθική ατμόσφαιρα και να μεταβούμε ομαλά από το εδώ και τώρα στο παραμύθι. (φωτογρ.7)

Με στόχο να κατανοήσουν τα παιδιά ότι το συναίσθημα του φόβου επηρεάζει τον τρόπο που μιλάμε και αντικατοπτρίζεται σε αυτά που λέμε, σταθήκαμε στα διαλογικά μέρη του βιβλίου και προσπαθήσαμε να συσχετίσουμε τα λόγια των ομιλητών με την έκφραση και τη στάση του σώματός τους και να τα αντιστοιχήσουμε με ανάλογες εικόνες από το βιβλίο.

Για να δώσουμε την ευκαιρία στα παιδιά να στραφούν στον εαυτό τους και να αναζητήσουν τις καταστάσεις που τους προκαλούν φόβο, τους τρόπους που έχουν βρει για να ξεπεράσουν τους φόβους τους και να συνειδητοποιήσουν πως είναι όταν φοβούνται, έπειτα από σχετική συζήτηση, με τη βοήθεια του καθρέφτη παρατήρησαν τα πρόσωπά τους σε έκφραση φόβου και τα ζωγράρισαν. (φωτογρ.8)

Ένα στοιχείο που προκάλεσε έντονα το ενδιαφέρον των παιδιών τόσο κατά την ανάγνωση του βιβλίου όσο και στα παιχνίδια που παίζαμε, ήταν το «ονειροσέντονο». Παρατηρήσαμε την εικόνα του ονειροσέντονου στο βιβλίο (πως είναι φτιαγμένο, τι εικόνες έχει επάνω του) και συζητήσαμε για το ρόλο του στην πλοκή της ιστορίας. Η συζήτησή μας αυτή κατέληξε σε ομόφωνη απόφαση από όλα τα παιδιά να φτιάξουμε ένα ονειροσέντονο για την τάξη μας.

Πώς μπορούμε όμως να φτιάξουμε ένα ονειροσέντονο;

Η διαδικασία που ακολουθήσαμε:

Παρατηρήσαμε ότι το ονειροσέντονο της ιστορίας αποτελείται από κομμάτια υφάσματος ενωμένα μεταξύ τους. Έτσι αποφασίσαμε να φέρει κάθε παιδί από ένα κομμάτι ύφασμα, να τα ενώσουμε όλα και να φτιάξουμε έτσι το ονειροσέντονο της τάξης μας.

? Πόσο μεγάλο θα είναι όμως το ύφασμα που θα φέρει κάθε παιδί και πώς θα θυμούνται το μέγεθος όταν πάνε στο σπίτι για να το ζητήσουν από τους γονείς;

Για να λύσουμε αυτό το πρόβλημα, φέραμε χαρτί του μέτρου στην τάξη και αφήσαμε τα παιδιά να πειραματιστούν και να βρουν μόνα τους τα μέτρα που χρειάζεται ο καθένας. Τα παιδιά άρχισαν να δοκιμάζουν με διάφορους τρόπους να σχηματίσουν στο χαρτί το κομμάτι του υφάσματος που θα ήταν αρκετό για να τα σκεπάσει. Τελικά υιοθέτησαν τρεις διαφορετικούς τρόπους:

- α. Ζήτησαν από κάποιο άλλο παιδί να σχηματίσει το περίγραμμα του σώματός τους
- β. Σχημάτισαν μόνα τους ένα μεγάλο κλειστό σχήμα και
- γ. Ζήτησαν από κάποιο άλλο παιδί να σχηματίσει το άνοιγμα της αγκαλιάς τους για να βρουν το μήκος του υφάσματος και στη συνέχεια έκλεισαν μόνα τους το σχήμα.

Κάθε παιδί έκοψε μόνο του με ψαλίδι το κομμάτι που του αναλογούσε και το πήρε στο σπίτι για να το χρησιμοποιήσει ως πατρόν.

Λίγες ημέρες αργότερα, συγκεντρώσαμε τα υφάσματα που έφερε κάθε παιδί, τα ράψαμε και φτιάξαμε ένα μεγάλο ονειροσέντονο. Με το ονειροσέντονο της τάξης παίζαμε ψυχοκινητικά παιχνίδια στα οποία εμπυχώσαμε τα πιο όμορφα παιδικά όνειρα.

• Ο ενθουσιασμός των παιδιών με το ονειροσέντονο της τάξης μας και η επιθυμία τους να παίζουμε με αυτό και να ζωντανεύουμε τα όνειρά μας, μάς έδωσε την ευκαιρία να επεξεργαστούμε ένα ακόμα βιβλίο, με τίτλο «Το Χριστουγεννιάτικο Χιονόνειρο» (Μαρία Κωνσταντάκη, εκδ. Καστανιώτη). Με το τελευταίο βιβλίο είδαμε και μια

διαφορετική διάσταση των ονείρων (όνειρα- ευχές). Τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να ακούσουν το όνειρο-ευχή ενός κοριτσιού, της Άννας, και να το δουν να πραγματοποιείται. Στη συνέχεια, δημιούργησαν πίνακες ζωγραφικής ζωγραφίζοντας ο καθένας το δικό του όνειρο-ευχή. (φωτογρ.9)

• Ενόψει των Χριστουγέννων που πλησίαζαν μας δόθηκε η ευκαιρία να κάνουμε συνδέσεις μεταξύ των ιστοριών που είχαμε επεξεργαστεί, ώστε να τις αξιοποιήσουμε για την πλοκή μιας δράσης για τη χριστουγεννιάτικη γιορτή μας. (φωτογρ.10)

• Με τη θεματική αυτή προσέγγιση δόθηκε η δυνατότητα στα παιδιά μέσα από βιωματικές και παιγνιώδεις δραστηριότητες να ασχοληθούν με ένα ευρύ φάσμα γνωστικών περιοχών:

□ Με τη Γλώσσα:

Ενθαρρύνθηκαν:

- Να συζητούν, να διηγούνται προσωπικές εμπειρίες, να εκφράζουν τις ιδέες τους και να επιχειρηματολογούν.
- Να δίνουν εξηγήσεις και να αιτιολογούν, να διατυπώνουν υποθέσεις και ερωτήσεις, να περιγράφουν.

(ομιλία και ακρόαση)

- Να γράφουν για να συμπληρώσουν τους πίνακες αναφοράς για τα συναισθήματα, να εντοπίσουν τα στοιχεία των βιβλίων - τίτλο, συγγραφέα- και τα κοινά στοιχεία στη γραφή λέξεων -φωνολογική επίγνωση.

- Να δημιουργήσουν σύνθετες λέξεις

(γραφή και ανάγνωση)

□ Με τα Μαθηματικά:

Δόθηκαν ευκαιρίες:

- Να προβληματιστούν και να ερευνήσουν ποικίλες καταστάσεις.
- Να κάνουν υποθέσεις και να καταλήξουν σε σχετικά συμπεράσματα.
- Να βρουν λύσεις σε απλά καθημερινά προβλήματα.
- Να κάνουν μετρήσεις και να σχεδιάσουν σχήματα χρησιμοποιώντας το σώμα τους.

□ Με τα εικαστικά:

Είχαν την ευκαιρία:

- Να ζωγραφίσουν με ποικιλία υλικών (κηρομπογές, νερομπογιές, ακουαρέλα)
- Να εκφράσουν σκέψεις, συναισθήματα και παρατηρήσεις μέσα από τη ζωγραφική τέχνη.
- Να σχεδιάσουν διάφορα είδη γραμμών και περιγραμμάτων συνθέτοντας διάφορα σχήματα.

□ Με τη δραματική τέχνη:

Ενθαρρύνθηκαν:

- Να εκφραστούν με το σώμα, το πρόσωπο, τη φωνή και την κίνηση.
- Να αναλάβουν διάφορους ρόλους συμμετέχοντας σε ομαδικά δραματικά παιχνίδια.
- Να εκφραστούν με τον αυτοσχεδιασμό και τη μίμηση.
- Να επιλέξουν και να χρησιμοποιήσουν με φαντασία διάφορα υλικά (πανιά).

Ωστόσο, τα αποτελέσματα της προσπάθειάς μας αναφορικά με την ανάπτυξη των κοινωνικο-συναισθηματικών δεξιοτήτων που αναφέρθηκαν στην αρχή δεν είναι άμεσα ελέγξιμα καθώς οι δεξιότητες αυτές εξελίσσονται σε βάθος χρόνου, μέσα από την αλληλεπίδραση των παιδιών με το κοινωνικό τους περιβάλλον.